نشریه فرهنگ و ارتقای سلامت فرهنگستان علوم پزشکی
دوره هفتم، زمستان ۱۴۰۲، شماره چهارم، صفحه ۶۵۵

نامه به سردبیر

معرفی کتاب «نشانی»

علی شمسا[1*]

۱. *نویسنده مسئول: استاد ارولوژی، بخش ارولوژی، بیمارستان قایم (عج)، مشهد، ایران

دریافت مقاله: ۱۴۰۲/۱۲/۱۴ پذیرش مقاله: ۱۴۰۲/۱۲/۱۵

در شماره ۲۰ مجله فرهنگ و ارتقای سلامت مقاله‌ای تحت عنوان مروری بر کتاب نشانی منتشر شد در این مقاله توضیحاتی در مورد نویسنده و بخش‌های هشت‌گانه کتاب ذکر شد. با توجه به اینکه همرزم نویسنده کتاب بودم؛ با هدف معرفی بیشترنویسنده و محتوای کتاب و غیرتمندی رزمندگان مطالب ذیل را عنوان می‌کنم:

خاطره‌ای از بیمارستان قایم «عج» درسال۱۳۶۱

نویسنده کتاب، در سال۱۳۶۱به عنوان صاحبنظر درمان مصدومان شیمیایی برای سخنرانی در جمع استادان، دانشجویان و کارمندان در سالن شهید چمران بیمارستان قایم «عج» حاضر شدند. سخنرانی ایشان در مورد انواع سلاح‌های شیمیایی و چگونگی تشخیص و درمان آن و روش به‌کاربردن ماسک مخصوص در آن دوره که اطلاعات در این زمینه بسیار مختصر بود؛ مورد استقبال عظیم حضار قرار گرفت.

نکاتی برگرفته از کتاب نشانی

نویسنده کتاب در یک مطالعه علمی برروی حدود ۱۰۰ (یکصد) شهید ابتدای عملیات نظامی نشان داد، ۸ درصد برادران فقط ضایعات اندام داشته‌اند و تأکید می‌کنند استفاده از کلاه نظامی از ضایعات مغزی جلوگیری می‌کند، که متأسفانه گاهی مغفول می‌افتاد.

نخستین درمان مؤثر سلاح شیمیایی در مرداد ۱۳۶۲انجام می‌شود. ماده شیمیایی از نوع خردل که ۴۷ مجروح و ۱۷ شهید از مجاهدین عراقی به جا گذاشت. نویسنده می‌نویسد مجاهدین عراقی، رزمندگان غیوری بودند که همراه با ما در عملیّات مرزی می‌جنگیدند.

در اوّلین حمله شیمیایی، عراقی‌ها گاز خردل به کار بردند. با بوی تند مشابه به سیر و با علایم پوستی، سوزش، ترس از نور و غیره.

در آن زمان، در ایران هیچ آزمایشگاه و هیچ شخص مسئولی نبود که از فرمول گازهای شیمیایی مطلع باشد. نویسنده با موتور سیکلت نمونه‌هایی را برای تجزیه به آزمایشگاه دانشگاهی می‌برد. نویسنده با درایت و همّت سه ویژگی برای گاز خردل شامل آثار پوستی پس از یک دوره کوتاه نهفتگی، پایداری بسیاردر خاک و عبور از لایه‌های ضخیم پلاستیک را بر می‌شمرد.

در اثر تلاش فراوان، مراجعه به کتابخانه ارتش در لویزان، دستورالعمل‌های ارتش، آزمایشگاه و بخش سم‌شناسی بیمارستان لقمان و راهنمایی‌های استاد دکتر ناصر جلالی، اوّلین جزوه شناخت گازهای شیمیایی و درمان مصدومان را در اسفند ۱۳۶۲ چاپ و منتشر و بین گروه‌های پزشکی مناطق عملیاتی پخش می‌کند و به دلیل ضرورت، «شبکه درمانی مصدومان شیمیایی» را مجزا از مجروحان عادی پی‌ریزی می‌کند.

نویسنده در دوران انترنی نخستین کنفرانس پزشکی در مورد جنگ شیمیایی را در دانشگاه تهران ارائه کرده و مورد تشویق استادان خود قرار می‌گیرد. ایشان با کمک دکتر سیّدمحمدحسن کلانتر معتمدی، گزارش‌های حضور تیم‌های سازمان ملل در تهران و اهواز را به زبان انگلیسی تهیه و در نخستین کنگره سلاح‌های شیمیایی بلژیک (۱۳۶۳) به نمایش گذاشته و از طریق وزارت مربوطه برای رسانه‌های مختلف ارسال می‌کند. نتیجه تلاش و خلاقیّت ایشان باعث شد که در عملیّات «بدر» (۱۳۶۳/۱۲/۱۹) درمان مجروحان شیمیایی بسیار منسجم‌تر از سال قبل صورت بگیرد.

طولانی‌ترین و بی‌سابقه‌ترین حمله شیمیایی عراق در تاریخ جنگ در ساعت ۵ بعد از ظهر روز ۲۳ بهمن ۱۳۶۴ (عملیّات فاو) بود. در این حمله از گاز سارین، مقدار کمتری گاز خردل و سیانید استفاده شد که بر روی اعصاب اثر دارند. حدود ۳۲ فروند هواپیما به صورت گروه‌های کوچک و هماهنگ، منطقه را به مدّت یک ساعت بمباران کردند. سازمان ملل سرانجام در تاریخ هشتم اسفند ۱۳۶۴ یک تیم حقیقت‌یاب به ایران می‌فرستد. نویسنده به عنوان پزشک راهنما همراه تیم بوده است. شورای امنیّت سازمان ملل متحد بعد از بررسی گزارش هیئت اعزامی به تهران، بیانیه دو پهلویی صادر کرد که سلاح‌های شیمیایی در بسیاری از موارد از طرف عراق بوده و تازه‌ترین آن‌ها در جریان تهاجم اخیر ایران به عراق صورت گرفته است. در گزارش‌های کارشناسی دیگری هم تنها کاربرد سلاح شیمیایی را محکوم می‌کند.

نویسنده در پایان کتاب به چند وصیّت از رفقای شهیدش اشاره می‌کند.

[Downloaded from ijhp.ir on 2026-11-22]